

7. Голобуцький О., Кулик В. Український політичний рух на Наддніпрянщині к. XIX — поч. XX ст. — К., 1996.
8. ЦДІА України. — Ф. 275. — Оп. 1. — Спр. 678. — Арк. 46–48.
9. Висоцький О. Ю. Українські національні партії початку XX ст.: соціалістичний елемент (УСДРП та УПСР у компаративістському вивченні). — Дніпропетровськ, 2001.
10. Феденко П. Український рух у XX столітті. — Лондон, 1959.
11. ЦДІА України. — Ф. 274. — Оп. 1. — Спр. 2568. — Арк. 58–65.

Анотації

Синявская Е. А. Украинская политическая элита и национальный вопрос в начале XX в.

В статье раскрывается комплекс проблем, касающихся решения национального вопроса в деятельности Революционной украинской партии. Автор анализирует отдельные программные положения партии в разные периоды её деятельности.

Syniavska H. O. Ukrainian political elite and the national question at the beginning of the XX century.

The article discloses a number of problems, concerning the decision of the activity's of the Ukrainian Revolution party national question. The author is analyzing separate program rise to the occasion of the party at the different periods of its activity.

С. А. Федоренко

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОСЛАВНОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ОСВІТИ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ У ХІХ СТОЛІТТІ (ПОРЕФОРМЕНІЙ ПЕРІОД ДЕРЖАВНО- ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ)

Церква в усі часи одним із важливих своїх завдань вважала підготовку майбутніх служителів культу. Упродовж тривалого періоду науковцями була проведена масштабна робота з вивчення діяльності духовенства у сфері духовної (релігійної) освіти. В останнє десятиліття автори наукових розробок відійшли від усталених раніше стереотипів та прагнули до максимальної об'єктивності у розкритті питань, які стосувалися Російської православної церкви та ролі духовенства в культурно-освітніх процесах; застосовували нові підходи до вивчення історії духовної освіти й окремих духовних навчальних закладів, до висвітлення діяльності кращих представників церковної школи і на-

уки XIX — початку XX ст. Серед них можна назвати роботи узагальнюючого характеру (А. С. Полонського, С. В. Римського та ін.) [6; 8] та спеціальні розвідки, в яких розглядалася діяльність духовенства в царині духовної освіти (С. І. Мешкової, Г. В. Степаненко, К. В. Шумського та ін.) [5; 12; 21]. Проте питання щодо політики уряду Російської імперії та Святійшого Синоду в другій половині XIX ст. — на початку XX ст. й на сьогодні залишається недостатньо вивченим та потребує подальшого дослідження.

Система духовної освіти в Російській імперії зазнавала змін упродовж усього XIX ст. та відобразилася в реформах 1808–1814 рр., 1840 р., 1851 р., 1867–1869 рр. і, нарешті, 1884 р. Кожна з реформ проголошувала головною метою удосконалення духовної освіти. Проте корінним переломом для неї можна вважати реформу 1867–1869 рр. Саме її впровадження дозволяє виділити два періоди в діяльності духовних навчальних закладів: дореформений та пореформений.

Головним завданням російського уряду на другому пореформеному етапі стало відродження авторитету церкви та духовенства за допомогою створення універсальної системи духовної освіти, покращення якості професійної підготовки священнослужителів, адже на фоні загальних буржуазно-демократичних реформ 1860–1870-х рр. консерватизм РПЦ та схоластичність духовної освіти опинились у різкій суперечності з тими процесами модернізації, що відбувалися в Росії. Початком цього процесу можна вважати 1857 р., коли Духовно-навчальне управління при Св. Синоді почало збирати пропозиції “від знаючих і начальницьких осіб” щодо покращення початкової та середньої духовної освіти [17, с. 355; 13, с. 232]. У 1859–1861 рр. під керівництвом голови Духовно-навчального управління князя С. М. Урусова провели екстрену ревізію семінарій та духовних училищ. Комісія зробила невтішні висновки: становище духовних навчальних закладів жахливе як у матеріальному відношенні, так і в організації навчально-виховного процесу [13, с. 233].

Паралельно з державною інспекцією, у 1859 р. розпочали власну ревізію представники окружної або єпархіальної адміністрації. У 1860 р. з метою аналізу результатів ревізій та інших відгуків про стан духовних навчальних закладів при Св. Сино-

ді створили особливий комітет під головуванням архієпископа Херсонського Д. Муретова. Надходження звітів відбувалося дуже повільно і тривало аж до 1864–1865 рр. Надії уряду провести реформу духовної освіти одночасно з початковою світською не справдилися. Незважаючи на відсутність реальних результатів, у 1863 р. міністр народної освіти видав розпорядження про зрівняння семінарського курсу з гімназичним, що стало важливим кроком на шляху до ліквідації станової замкненості православного духовенства та своєрідним стимулом прискорення реформи духовної школи. Згідно з цим документом випускники семінарій отримували право вступати до університетів на тих самих умовах, що й абітурієнти світського походження, без іспитів (Загальний Статут Університетів 1863 р., § 86) [18, арк. 1]. У Московському, Санкт-Петербурзькому, Харківському, Казанському, Київському університетах керівництво інколи відступало від цих правил.

Підготовка реформування духовної освіти значно прискорилася після призначення в 1865 р. обер-прокурором Св. Синоду графа Д. А. Толстого, який з 1866 р. став ще й міністром народної освіти [23, с. 447]. Одночасне обіймання двох посад (до 1880 р.) надало йому можливість застосовувати в системі духовної освіти елементи реформи світської школи, а також здобути значної влади в церковних колах [11, с. 452]. 14 березня 1866 р. відновилось державне фінансування духовних навчальних закладів. Сума державної допомоги (1 млн 500 тис. крб сріблом) розраховувалася на 5 років. Ці кошти надавали можливість частково вивести заклади зі скрутного становища та створити сприятливі умови для вдосконалення навчально-виховного процесу [1, с. 105]. Згідно з указом Св. Синоду від 2 березня 1871 р. штатні витрати на виплату окладів працівникам духовних училищ брав на себе Синод, решта витрат покладалася на місцеві єпархіальні кошти. Таким чином, з 1871 р. духовні училища утримувалися єпархіальним або церковним коштом, який складався з 3 джерел: 1) вінчикowego збору; 2) свічкових прибутків; 3) 2-копійкового збору (ця сума диктувалася потребами училищ і тому за рішеннями місцевих з'їздів духовенства час від часу могла збільшуватися).

Д. А. Толстой в церковних справах домігся позитивних наслідків: розширив права місцевого парафіяльного духовенства

з питань церковного управління; полегшив процедуру виходу представників духовенства з духовного відомства; намагався збільшити число церковнопарафіяльних шкіл та сприяв зростанню рівня викладання в них; підвищив академічний рівень семінарій, що відкрило випускникам семінарій доступ до університетів; сприяв збільшенню посадових окладів працівникам духовних навчальних закладів. Причиною цих реформ були далеко не ліберальні погляди обер-прокурора, а швидше страх розповсюдження серед молоді атеїзму як провісника революції. Відкриваючи випускникам семінарій доступ до університетів, він сподівався посилити консерватизм студентства, а зміцнюючи та підтримуючи церковнопарафіяльні школи, намагався затримати кількісне зростання земських початкових шкіл, в яких багато вчителів за своїми переконаннями були радикалами-народниками.

На посаді обер-прокурора Св. Синоду Д. А. Толстой виконував свої функції грубо та деспотично, не припускаючи можливості компромісів. Під час розробки проекту реформи духовної школи неодноразово використовував практику розпуску комісій, якщо плани останніх не збігалися з його задумами. Наприклад, перша така комісія запропонувала перетворення семінарій на загальноосвітні гімназії з дещо підсиленням богословським профілем. Вони мали підпорядкуватися міністерству освіти та опікуватися місцевим єпископом. Церковні гімназії призначалися переважно для дітей духовенства, причому останні не мусили продовжувати духовну освіту. У такому разі вони мали право вступати до спеціальних церковних інститутів з 4-річним терміном навчання. Туди ж могли потрапити й випускники світських навчальних закладів за умови складання заліків з предметів елементарного богослов'я. Так само до університетів могли зараховуватися випускники церковних гімназій. Проте Д. А. Толстой розпустив цю комісію і в 1867–1869 рр. провів власну реформу, за якою зберігався класичний тип семінарії з дещо підсиленням викладанням богословських дисциплін у трьох старших класах [7, с. 195].

Протягом 1866 р. процес підготовки духовно-навчальної реформи відбувався дуже активно. 27 лютого 1866 р. в усіх 50 російських православних семінаріях остаточно відмінили прикладні “протасівські” дисципліни, замість яких запровадили

викладання педагогіки [20, арк. 2]. 19 березня 1866 р. з метою розробки духовно-шкільних статутів організували новий комітет, головне завдання якого полягало у прискореному проведенні реформи церковної школи з метою забезпечення чіткої системи в духовній освіті на основі досягнень теоретичної педагогіки. Комітет очолив Київський митрополит Арсеній (Москвін).

Після тривалих дебатів серед членів комітету були вироблені головні положення, покладені в основу реформи духовної освіти: 1) у кожній єпархії мала започатковуватися семінарія як безстановий духовний навчальний заклад; 2) утримання вихованців передбачалося власним коштом (перші 2 роки навчання) та державним (останні 4 роки); 3) духовенство отримувало право започатковувати училища (за рахунок місцевих коштів); 4) безпосереднє управління духовними училищами покладалося на єпархіальне керівництво, яке забезпечувало їх утримання відповідно до статуту та штату; 5) у духовних училищах (також безстанових) навчання було платним та безкоштовним; 6) при семінаріях та училищах планувалися річні богословські курси [1, с. 105]. Реформування духовних навчальних закладів розпочиналось у першу чергу в тих єпархіях, де на цю справу відпускалися місцеві кошти (наприклад, полтавські заклади були реформовані у вересні 1876 р.) [4, с. 229].

Розроблені комітетом проекти статутів духовних семінарій та училищ затвердив імператор у 1867 р. [14; 15]. Вони внесли кардинальні зміни в адміністративну структуру духовних навчальних закладів: управління та контроль над ними покладалися на єпархіального архієрея. Семінарські правління керували та контролювали організацію навчально-виховного процесу в духовних училищах, в яких 6-річний термін навчання замінявся 4-річним. Духовні училища, втративши самостійність, стали підготовчими навчальними закладами для семінарій. Термін навчання в семінаріях, на відміну від училищ, збільшився: замість 3 років вихованці навчалися 6. З навчальних програм вилучили 10 дисциплін, у тому числі медицину, природничу історію, сільське господарство; замість них вводилося вивчення педагогіки (з цією метою при кожній семінарії відкривали недільну школу) [20, арк. 1–1 зв.; 22, с. 269]. Особлива увага приділялася класичним мовам та філософським наукам. Кла-

сична основа середньої освіти залишалася незмінною. Певної реорганізації зазнав педагогічний склад: викладачів поділили на молодших та старших (мали додатковий оклад).

Унаслідок коригування навчального навантаження, відведеного на викладання дисциплін, світські дисципліни зайняли домінуючу позицію в духовних навчальних закладах, особливо в семінаріях. Їх випускники здобували різноманітні знання загальноосвітнього характеру, що дозволяло не тільки продовжувати богословську освіту, але й вступати до світських навчальних закладів, повідомивши про це єпархіальну консисторію та за умови виходу з духовного відомства (постанова Св. Синоду від 11 січня 1867 р.). Класичні мови (грецька і латинська) входили як до училищних, так і до семінарських навчальних курсів.

Статути 1867 р. значно покращили матеріальне становище працівників духовної освіти. Заробітна платня збільшилася майже втричі. Скасовувався, як несправедливий, попередній розподіл єпархій на розряди, що дозволило встановити в усіх єпархіях Російської імперії однакову градацію викладацьких окладів [14, с. 31]. Загалом за 1867–1869 рр. система духовної освіти зазнала кардинальних перетворень: скасували духовні навчальні округи, 14 травня 1867 р. при Св. Синоді організували Навчальний комітет для здійснення управління та контролю за навчально-виховним процесом в училищах та семінаріях [22, с. 269]. Цей комітет виконував ті ж функції, що й Комісія духовних училищ (1803–1839) та Духовно-навчальне управління (1839–1867). Його очолювала особа духовного сану, а членами обирались як представники духовенства (на розсуд Св. Синоду), так і світські особи (кандидатури подавались за пропозицією обер-прокурора та затверджувались Св. Синодом) [24, с. 105–106].

Позитивним побічним продуктом змін у духовно-освітній політиці стали щорічні єпархіальні з'їзди духовенства, поява яких була викликана небажанням держави фінансово допомагати реформованій духовній школі. Головна їх мета полягала у віднайденні додаткових джерел внутрішнього фінансування. Утримання духовних училищ здебільшого силами місцевого духовенства стурбувало єпархіальних керівників, що спричинило неоднозначне ставлення до реформи. Навіть серед представників російської громадськості зародився сумнів щодо спромож-

ності духовенства надавати вихованцям освіту відповідного рівня за новими, надто складними програмами [10, с. 507–508].

Враховуючи всі наслідки впровадження реформи 1867–1869 рр., у 1879 р. Д. А. Толстой був змушений провести контрреформу, необхідність якої була зумовлена усвідомленням власних помилок щодо настроїв семінаристів. Адже в 1874–1878 рр. у багатьох семінаріях з’являлись ознаки революційної діяльності (розповсюдження антиурядових “опусів”, поява підпільних гуртків, співробітництво з місцевими комітетами “Народної волі”). Семінаристи виявилися ще радикальнішими за світських студентів. Іншою причиною контрреформи стало те, що світська молодь поспішила скористатися можливостями, наданими статутом 1867 р. (нарівні з вихованцями духовного походження користувалася правом отримання стипендій і безкоштовної освіти), та вступала до семінарій. За десять років пореформеного періоду вона вже становила суттєвий відсоток від загальної кількості семінаристів, але, як правило, за фахом не працювала. Вихованці світського походження ставали важким тягарем для церковної казни. За ініціативою Міністерства народної освіти та зі згоди обер-прокурора Св. Синоду особам світського походження закрили вільний доступ до семінарій (відтепер вони зараховувалися тільки за умови прийняття духовного сану одразу ж після закінчення навчального закладу), а семінаристів — до університетів (вони мали складати вступні іспити) [19, арк. 4].

Остання реформа духовної освіти в другому періоді її існування (1883–1884), еволюція церковно-освітньої політики пов’язані з діяльністю обер-прокурора Св. Синоду К. П. Победоносцева (1880–1905). Вона припала на роки, коли в Росії проводилися контрреформи в багатьох галузях суспільного життя. Тому істотні зміни у сфері духовної освіти відображали загальноімперську урядову політику згортання тих ліберальних та демократичних елементів, що встигли зародитися у 1860-ті рр. Значного удару по них завдало скасування самоуправління корпорацій педагогів академій та семінарій, які наділялися виборним правом у формуванні керівного та викладацького складу духовних навчальних закладів. Ці корпорації потрапили під пильний нагляд Св. Синоду, фактично обер-прокурора, який володів правом вето при їх обранні.

К. П. Победоносцев на відміну від його попередника Д. А. Толстого, який намагався запобігти революційним подіям шляхом підсилення позицій консерваторів, обрав тактику радикального згортання будь-яких проявів лібералізму, ставився з обережністю до освіченого духовенства, що спонукало його впроваджувати політику скорочення місць у духовних академіях. Віддаючи перевагу священикам із семінарською освітою, а не академічною, увів жорсткий відбір кандидатів-семінаристів до вступу в академії, максимально зменшив кількість місць у цих закладах для випускників світських шкіл. К. П. Победоносцев упереджено ставився до незаможних верств населення, вважаючи достатнім та припустимим для них лише здобуття найнижчого рівня народної освіти (у церковнопарафіяльних школах). Цей тип початкового навчального закладу для них мав стати єдиним можливим місцем здобуття знань, ні в якому разі не стаючи першою сходинкою для подальшої освіти [7, с. 197–198].

Обер-прокурор прагнув ліквідувати всі результати реформ 1867–1869 рр., проте ректори академій (крім Київської) енергійно опротестували його пропозиції, що, врешті-решт, призвело лише до незначних “поправок” та видання в 1884 р. нових статутів духовних навчальних закладів. Відповідно до статутів, затверджених імператором 22 серпня 1884 р. [202; 2, с. 237], переглядалися штати, підкреслювалася беззаперечна духовних навчальних закладів [9, с. 511]. Більше повноважень в управлінні академіями отримали єпархіальні архієреї і ректори. Поділ академій на факультети — богословський, церковно-історичний та церковно-практичний — скасували. Відновився нагляд академій над семінаріями, а семінарії — над училищами. Поряд з богословськими в духовних академіях з’явилися три кафедри філософії (логіки, психології і метафізики, історії філософії), дві кафедри всесвітньої історії та по одній кафедрі російської історії, теорії словесності та історії іноземних літератур, російської та церковнослов’янської мов, історії російської літератури; а також грецької, латинської, єврейської, французької, німецької та англійської мов.

Програма курсу семінарії разом із духовними училищами почала включати повний курс класичної гімназії, а також психології, основ та стислої історії філософії. У деяких семінаріях відновили викладання медицини та сільського господарства

[22, с. 269], а також для бажаючих — французької, німецької та єврейської мови, іконопису [9, с. 523–524].

Відповідно до статуту 1884 р. духовні училища як нижчі духовні навчальні заклади готували кандидатів до вступу до семінарії. Завідували училищем ректор з інспектором та правління, до складу якого входив депутат від духовенства училищного округу. Програма навчання розраховувалася на 4 класи. У разі необхідності на місцеві кошти духовенства відкривалися паралельні класи, а також підготовчий (п'ятий) клас (§ 8, 9) [9, с. 534]. Кількість вихованців визначалася штатами. Щорічна плата за утримання учнів призначалася правлінням училища та затверджувалася єпархіальним архієреєм. Сироти священників та причетників або зовсім звільнялися від плати за навчання, або сплачували меншу суму. Навчальна програма училищ відповідала трьом молодшим класам гімназій, за виключенням тих мов, що не входили до переліку основних навчальних дисциплін, а викладалися для бажаючих; децю ширшим була програма із Закону Божого [9, с. 539; 22, с. 274–275].

З 1888 р. з метою підвищення освітнього рівня духовних навчальних закладів центральне управління духовно-навчального відомства започаткувало регулярне видання особливих циркулярів. У них містилися розпорядження та укази керівного органу духовно-навчального відомства щодо навчально-виховної роботи в духовних семінаріях та училищах (у тому числі жіночих). Значне місце в циркулярах відводилося закладам, які досягли певних результатів у внутрішньому функціонуванні та ставали гідним прикладом для наслідування [3, с. 315]. У 1896–1899 рр. з ініціативи обер-прокурора Св. Синоду здійснили останню спробу реформування духовної освіти, причиною якої став незадовільний стан навчально-виховного процесу в духовних навчальних закладах. 18 листопада 1898 р. імператор затвердив додаткову щорічну казенну допомогу на утримання духовних навчальних закладів починаючи з 1 січня 1899 р. у розмірі 100 тис. крб 1901 р. для розробки нових навчальних планів та програм створили Комісію з 12 найкращих викладачів. Однак революційними подіями 1905 р. її робота перервана.

Отже, пореформений період державно-освітньої політики припадає на обер-прокуратуру Д. А. Толстого та К. П. Побе-

доносцева. Перший здійснив кардинальну реформу духовної освіти 1867–1869 рр., а в 1879 р. — згортання окремих її положень. Другий — реформу в 1884 р., якою сподівався радикально згорнути всі ліберальні прояви в діяльності духовних навчальних закладів. Проте заборонна політика царизму, яку проводив К. П. Победоносцев, виявилася малоефективною за тогочасної соціально-політичної ситуації.

Джерела та література

1. Белявский Ф. О реформе духовной школы. Краткий очерк прошлого средней духовной школы / Ф. Белявский. — СПб. : Синод. тип., 1907. — Ч. I. — 1907. — 230 с.
2. Всеподаннейший Отчет обер-прокурора Св. Синода по ведомству православного исповедания за 1885 г. — СПб. : Синод. тип., 1887. — 292 с.
3. Всеподаннейший Отчет обер-прокурора Св. Синода по ведомству православного исповедания за 1888–1889 гг. — СПб. : Синод. тип., 1891. — 472 с.
4. Историческая записка о Полтавском духовном училище за последнее 25-летие его существования (1876–1901 гг.) // Полтавские епархиальные ведомости (далі: ПЕВ). — Ч. Оф. — 1902. — № 5. — С. 225–231.
5. Мешковая С. І. Світський компонент православної духовної освіти в Російській імперії (1857–1884) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / Мешковая С. І. — Х., 2004. — 19 с.
6. Полонский А. Православная церковь в истории России: синодальный период / А. Полонский // Преподавание истории в школе. — 1996. — № 1. — С. 8–25.
7. Поспеловский В. Д. Православная церковь в истории Руси, России и СССР : учебное пособие / В. Д. Поспеловский. — М. : Библейско-Богословский институт Св. апостола Андрея, 1996. — 408 с.
8. Римский С. В. Церковная реформа 60–70-х годов XIX века / С. В. Римский // Отечественная история. — 1995. — № 2. — С. 166–175.
9. Сборник действующих и руководственных церковных и церковно-гражданских постановлений по ведомству православного исповедания / [упорядкув. Т. Барсов] — СПб. : Синод. тип., Б. г. — Т. I. — 656 с.+CLXXVIII с.
10. Светская литература текущего года о семинариях и о преобразовании их // Христианское чтение. — СПб., 1867. — С. 483–508.
11. Смолич И. К. История Русской Церкви : в 10 кн. // И. К. Смолич — М. : Спасо-Преображенский Валаамский монастырь, 1996. — Кн. 8 : 1700–1917. — 1996. — 800 с.

12. Степаненко Г. В. Освітня діяльність православного духовенства в Україні (XIX — початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Степаненко Галина Володимирівна — К., 2002. — 225 с.
13. Титлинов Б. В. Духовная школа в России в XIX в. (Протасовская эпоха и реформы 60-х годов) / Б. В. Титлинов. — Вильна : Тип. “Русский почин”, 1909. — 421 с. (Вып. II.).
14. Устав духовных училищ. — К. : б. и., 1867. — 32 с.
15. Устав православных духовных семинарий. — К. : б. и., 1867. — 44 с.
16. Уставы православных духовных семинарий и училищ, высочайше утвержденных 22 августа 1884 г. с относящимися к ним постановлениями Св. Синода. — СПб. : б. и., 1888. — 202 с.
17. Флоровский Г. В. Пути русского богословия / Г. В. Флоровский. — К. : Христианско-благотворительная ассоциация “Путь к истине”, 1991. — 600 с.
18. ЦДІАК України. — Ф. 711, Оп. 2, спр. 5898. — 1863 р. — 21 арк.
19. ЦДІАУК. — Ф. 707, оп. 46, спр. 7. — 1880 р. — 34 арк.
20. ЦДІАУК. — Ф. 711, оп. 2, спр. 5995. — 1866 р. — 20 арк.
21. Шумський К. В. Духовно-навчальні заклади Таврійської єпархії (1859–1920 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Шумський Костянтин Володимирович. — Сімферополь, 2004. — 180 с.
22. Энциклопедический словарь. Т. 21. / [Изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Эфрон]. — СПб. : Типолитография И. А. Эфрона, 1893. — 966 с.
23. Энциклопедический словарь. Т. 65. / [Изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Эфрон]. — СПб. : Типолитография И. А. Эфрона, 1901. — 478 с.
24. Энциклопедический словарь. Т. 69. / [Изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Эфрон]. — СПб. : Типолитография И. А. Эфрона, 1902. — 476 с.

Анотації

Федоренко С. А. Эволюция православного религиозного образования в Российской империи XIX века (пореформенный период государственно-образовательной политики).

В статье проанализированы особенности реформирования духовного образования в Российской империи в пореформенный период государственно-образовательной политики (1867–1869 гг. — начало XX в.); охарактеризованы основные положения уставов духовных училищ, семинарий, академий; обозначены позитивные и негативные последствия внедряемых реформ.

Fedorenko S. A. Orthodox education development in the Russian empire of the XIX century (state educational policy post-reform period).

The article analyses peculiarities of the Russian empire clergy education of state educational policy post-reform period (1867–1869 — early XX century). The article presents statutes basic characteristics of clergy schools, seminaries and academies. The work singles out positive and negative consequences of the reforms implemented.